

Bugás, bugázik

0. Mi, akik az 1980-as években hallgatói voltunk, sok mindent kaptunk Nyirkos István tanár úrtól. Én tőle kaptam például hangtörténeti ismereteim egy jó részét, és szintén ő a forrása legkorábbi szociolingvisztikai tudásomnak is, amit 1986 tavaszán a Kossuth Lajos Tudományegyetem magyar szakának első ízben meghirdetett szociolingvisztika szemináriumán szerezhettem meg.

Aztán kaptunk tőle mást is: kiváló passzokat vagy éppen kőkemény szereléseket — attól függően, hogy vele egy csapatban vagy éppen ellene fociztunk.

Ő is kapott tőlünk néhány meglepetést. Tőlem például azt, hogy jelentkezési lapom aláírásakor tudta meg, hogy ő a „katonai zsargonról” írott diákköri dolgozatom témavezetője.

De talán szívesebben emlékszik Nyirkos tanár úr¹ egy másik meglepetésre: arra az 1987-ben, finnországi hosszú kiküldetésére indulása előtt tanítványaitól kapott emlékkönyvre (készült két számozott példányban:-), melyben „A *Nyirkos* név etymológiája” [ejtsd: etimológiája], valamint „Az *István* név eredete és jelenlegi helyzete” mellett olyan korszakalkotó írások „jelentek meg”, mint a „Nyúl-fogó-Lurkó” című déli osztják futó-kaland vagy az „Alucuhuli besedu”, nyelvtörténetünk máig méltatlanul mellőzött emléke, hogy a grúz– vagy éppen eszperantó–magyar nyelvrokonság korszakos jelentőségű bizonygatásairól ne is szóljak.

Tanár és diák persze kaphat és adhat úgy is, hogy nem tud róla. Így kaptam (szereztem?, loptam?) Nyirkos tanár úr egy kétmondatos szemináriumi megjegyzéséből annak ötletét, hogy a finn *soppakanuuna* és a magyar *gulyásagyú* esetleg összefüggenek (következményeit ld. KIS 1991). Most, hogy tizenhat év után Nyirkos tanár úr számára újabb tisztelgő kötet összeállítása vált aktuálissá, szeretném sok-sok adományát egy újabb „lopással” megköszönni:

1.1. A mai börtönszleng egyik legismertebb szava a ’lop, eltulajdonít’ jelentésű *bugázik* (SZABÓ 2003). A *bugázik* ige és igekötős (*elbugáz, megbugáz* ’el-lop’), illetve főnévi származékai (*bugázás* ’lopás’, *bugás, bugázó* ’tolvaj’: uo.)

¹ Mint BOGÁR EDIT és MATICSÁK SÁNDOR, az első Nyirkos-emlékkönyv szerkesztői méltatják: oktatási dékán- és diákhelyettes, diákjaink egyik fő patrónusa, érdemes és kiváló nyelv-járásgyűjtő, a DAB [Debreceni Alkoholbarátok Bizottsága] tiszteletbeli tagja, a tanszéki estek és szalonnasütések többszörösen kitüntetett nótafája, az antialkoholizmus, antinikotinizmus és anti-bébizmus térdkalácsrenddel és dicsérő oklevéllel kitüntetett lovagja.

tolvajnyelvi szótárainkban az 1920-as évek óta fordulnak elő. A szócsalád eleinte három speciális tolvajlási módot jelölt: (1) az alkalmi, (2) a vásárlás közbeni, vásárlás színlelése alatt történő, illetve piaci és (3) az ún. csomaglopást, járművekről történő tolvajlást. A későbbiekben ezen jelentések elhomályosulásával, a jelentés tágulásával felvette a (4) 'kis értékű, apróbb tárgyak eltulajdonítása' jelentést is. Vö.:

bugázik 1924: *bugázni* 'lopni (alkalmi lopás, nem hivatásszerű)' (SZIRMAY 1924: 19), 1945 előtt: *bugázik* 'járműről lop' (ZOLNAY–GEDÉNYI 1996: 92), 1960-as évek: *bugázni* '(főként apróbb tárgyakat) lopni' (VELKEI é. n.).

elbugáz 1960-as évek: *elbugázni* '(főként apróbb tárgyakat) ellopni' (VELKEI é. n.).

bugázás 1924: *búgázás* 'alkalmi lopás, piaci lopás' (SZIRMAY 1924: 19), 1945 előtt: *bugázás* 'piaci lopás; csomaglopás' (ZOLNAY–GEDÉNYI 1996: 92), 1987: *bugázás* 'alkalmi lopás, piaci lopás, csomaglopás' (BOROSS–SZÜTS 1987: 25), 1991: *bugázás* 'alkalmi lopás' (FAZAKAS 1991: 102).

bugázó 1926: *Bugázó* 'aki vásárlás közben lop; csomagtolvaj' (KÁLNAY–BENKES 1926: 5, 43, 45), 1945 előtt: *bugázó* 'tolvaj, aki utcán járműről csomagot lop; tolvaj, aki vásárlás közben lop' (ZOLNAY–GEDÉNYI 1996: 92), 1945: *bugázó* 'aki vásárlás közben lop' (KEPES 1945: 193).

bugás 1960-as évek: *bugás* 'tolvaj, alkalmi csomagtolvaj' (VELKEI é. n.), 1963: *bugás* 'tolvaj, alkalmi csomagtolvaj' (KISS 1963: 48).

1.2. Az 1960-as évek táján a szócsalád jelentése a szavak „kisebb szociális körből nagyobb körbe” kerülésével — tökéletes összhangban MEILLET megfigyelésével (GOMBOCZ 1997: 163) — tovább tágult az általában vett 'lopás'-ra:

bugázik 1963: *bugázni* 'ellopni' (KISS 1963: 48), 1980: *bugázni* 'lopni' (NAGY 1980: 2), 1991: *bugázni* 'lopni' (C. FEHÉR 1991: 122).

elbugáz 1998: *elbugáz* valamit 'csen, ellop valamit' (BENCZE 1998).

megbugáz 1988: *megbugáz* 'ellop' (GRÁD 1988).

bugázás 1963: *bugázás* 'lopás' (KISS 1963: 48).

bugás 1946: *Bugások* 'tolvajok' (VÖDÖR 1946), 1987: *bugás* 'tolvaj, lopós' (BOROSS–SZÜTS 1987: 25).

1.3. A *bugázik* és családja napjainkra kívül került a bűnözői szlengeken és általánosan ismertté vált. Adatolták már a rendőrszlengben², a javító-nevelő otthonok szlengjében³, a diáknyelvben⁴, és újabb szlengszótárainkat⁵ vizsgálva úgy

² *Megbugáz* 'lop' (SZEGFÜ MÁRTA gyűjtése: Békéscsaba, 1996)

³ *Elbugáz* 'ellop' (BALOGH 1998), *bugázik* 'lop, autót feltör' (KALCSÓ 1998).

⁴ *Bugázik* 'lop' (THOMANN–TÓTH 1994: 20), *elbugáz* 'ellop' (uo. 35), *megbugáz* 'ellop' (KARDOS–SZÜTS 1995: 99), *elbugázták* 'valamit elloptak, valami eltűnt' (HOFFMANN 1996: 45), *megbugázták* 'valamit elloptak, valami eltűnt' (uo. 46), *megbugáz* 'ellop' (ÁRVA ILDIKÓ gyűjtése: Hajdú-Bihar megye, 2002).

⁵ *Bugázás* 'lopás', (*el/meg*)*bugáz* 'lop, ellop' (ANDRÁS T.–KÖVECSES 1989: 317), *bugázás* 'lopás', *bugázik* 'lop, ellop' (KÖVECSES 1998: 46), *elbugázik* 'ellop' (uo. 75), *megbugázik* 'lop, ellop' (uo. 194); *megbugázás* 'lopás' (SzlSzót. 1998: 30), *buga* 'lopás; csomag; pénz', *bugás* 'tolvaj; lopós', *bugázás* 'alkalmi lopás', *bugázik* 'lop, ellop' (DAHN 1999: 46), *megbugáz* 'ellop' (uo. 197). — Az internetes közszleng szójegyzékek közül az *elbugázza* 'ellopja' szót tartalmazza például VÉKÁSI ATTILA gyűjteménye (<http://szlengszotar.ini.hu>), és számos (ál)szlengben íródott szövegnek is kulcsszava a *buga*, *bugázik* (vö. <http://kiskacs.freeweb.hu/jasperikarusz.html>).

tűnik, közszlengünknek is része lett. Terjedését mutatja, hogy újabb származékai is felbukkantak. Ilyen az 1990-es évek börtönszlengjében is adatolt (SZABÓ 2003), de a diáknyelvben már 1980 előtt feltűnt *bugajakab* 'tolvaj' (THOMANN–TÓTH 1994: 20)⁶, a *megbuggant* 'lop, ellop' (KÖVECSÉS 1998: 194) és a *bugeszol* 'lop' (SZABÓ 2003).

Közvetlenül a 'lop' jelentésű *bugázik* családjához kell sorolnunk a belőle elvonással keletkezett 'lopás' (BOROSS–SZÜTS 1987: 25), 'lopott holmi' (KISS 1963: 47, VELKEI é. n.) és 'csoomag' jelentésben (SZIRMAY 1924: 19, KÁLNAY–BENKES 1926: 14, 21, 45, KEPES 1945: 193, KISS 1963: 47, VELKEI é. n., BOROSS–SZÜTS 1987: 25) ismert *buga* szót is.

A szlengbeli *buga* 'lopott holmi'-ből származtatható a *buga* 'pénz'⁷ (THOMANN–TÓTH 1994: 20, KARDOS–SZÜTS 1995: 39; SZEGFÜ MÁRTA gyűjtése: Békéscsaba, 1996), és a *bugázik* 'lop, nem egyenes dolgot művel'-ből ered a *bugázik* 'hazudik'⁸ (HÉZSER 1998), a *bugamanci* 'hazudós lány' (uo.), a *bugázik* 'titokban csinál' (NAGY KRISZTINA gyűjtése: Eger, 1996), és a *bugás* 'gyanús' (NOCHTA 1996). A szóalkotásban rendkívül aktív diáknyelv további jelentésekben is alkalmazza a *bugá*-t: az eredeti kifejezésből annak pozitív értékjelentése (vö. SZILÁGYI N. 1997: 11–3) alapján lett a *buga* 'jó' melléknév (THOMANN–TÓTH 1994: 20), és a negatív értékjegyekből alakult ki a szó 'ügyetlen diák' (HELLE 1992) jelentése.

2.1. A *bugázik* 'lop' eléggé nyilvánvalónak látszó módon az értelmező és tájshótárainkban adatolt *buga* szavak valamelyikéből származik. E munkákban (vö. ÉrtSz., ÉKsz., Tsz. MTsz., ÚMTsz.) a *buga* szót (*búga* alakban is) az alábbi jelentésekben említik:

buga¹ 1. Fürtösen összetett fürt virágzat. 2. Kerek, gömbölyű vagy kúp alakú virágzat vagy termés. 3. Dohány ki nem nyílt bimbója. 4. Gubacs 5. Gubó.

buga² 1. Kis szarvú vagy szarvatlan (marha). 2. Ostoba, bugris.

buga³ Fémből, különösen acélból hengerelt vagy öntött féltermék.

A *bugá*-t ismerjük még 'nyakatlan ködmön' jelentésben is (NéprLex. III, 293; vö. *guba¹* 'fürtös felsőkabát'), de ez a szlengszó eredete szempontjából valószínűleg ugyanúgy figyelmen kívül hagyható, mint a *buga¹*-ből keletkezett *buga³*.

2.2. A 'lopás' jelentéskörbe tartozó *bugáz* és szócsaládja közvetlen előzményeként a *buga¹* és a *buga²* szavak vehetők számba. Ezeket szófejtő szótáraink (szerintem tévesen) két különböző előzményre vezetik vissza. E szerint a *buga¹* a *bog* 'csoomó' szó családjába tartozik (vö. TESz. I, 379, EWUng. I, 143), míg a *buga²* ismeretlen eredetű (uo.), és — bár a TESz. ezt „erősen kétséges”-nek tartja — a törökségi nyelvek *buga*, *boga* 'bika' szavaival hozzák összefüggésbe.

⁶ A szó bizonyára „A Tenkes kapitánya” című filmből ismertté vált *Buga Jakab* nevéből keletkezett szójátékkal, és nem a „Buga Jakab éneke” címen számon tartott versünk ihlette. — Magának a *Buga* névnek a létrejötte egyébként többféleképpen is magyarázható (vö. KÁZMÉR 1993: 191), ám valószínűleg ezek nincsenek közvetlen kapcsolatban a szócsalád tolvajlást jelentő ágával.

⁷ A jelentés kialakulásában valószínűleg szerepet játszott a végső soron szintén a *bog*-hoz (és bizonyos a *guberál*-hoz is) kapcsolódó *guba* 'pénz' szó is.

⁸ A *bugázik* 'hazudik' szintén elterjedni látszik, a webkeresők számos találatot adnak rá.

2.3. A *buga*² török (többek szerint kun⁹) eredetét látszólag támogatják a szlengbeli *buga* legkorábbi előfordulásai, hiszen első tolvajnyelvi szójegyzékeink, a 18. századi alföldi zsványnyelv emlékei a *buga*, *búga* szót kivétel nélkül ’ökör’, ritkábban ’tehen’ jelentésben ismerik: 1775: *Buga* ’Ökör’ (PiarSzőj.; vö. SCHRAMM 1962: 108), 1776: *Buga* ’Ökör’ (ZsivSz.; vö. NAGY 1970: 35), 1782: *Búga* ’Ökör’ (JablSzőj.), ?1775/1811: *Buga* ’Ökör[,] teheny’ (EgriSzőj.; vö. HEINLEIN 1908: 268).

Ezek az adatok azonban sokkal inkább a török eredet ötletének elvetését erősítik: nagyon valószínűtlen, hogy éppen egy szlengszó őrizte volna meg eredeti (átadáskori) jelentésében a magyar nyelvjárások egyik szavát, hisz a *bugá*-nak — mint IMPLÓM JÓZSEF rámutatott — „Csak a tolvajnyelvben volt ’ökör’ jelentése... Eredetileg a ’hibás (összehajló, csonka vagy apró) szarvnak volt a jelzője... Majd az ilyen ökör jelzőjeként ’buga szarvú’... Végül főnévként ’buga szarvú ökröt’ jelentett” (1972: 336).

Sokkal valószínűbbnek látszik, hogy a *buga*² is a ’csomó, kidudorodás’ jelentésű *bog*-ból származik, és etimológiailag-szemantikailag szorosan összefügg a *buga*¹-gyel. Eredeti jelentése ’szarvkezdemény; csökött, kis szarv’ lehetett. Ezt a feltevésünket erősíti a vadász szaknyelv is, amelyben a *buga* jelentése ’agancstó’ (RÁZSÓ–NAGY 1928: 15, 40, 48, 51; vö. még: „A szarvasborju élete első esztendejének végén a homlokcsont a bőr alatt sarjadzásnak indul, kidudorodik és *bog*, *buga* vagy *gomb* keletkezik rajta”: uo. 12).

2.4. A *buga* meglátásom szerint a magyar nyelvjárásokban sohasem jelentett szarvasmarhát, viszont a ’(valamiféle) szarv’ jelentéséből jól magyarázható a tolvajnyelvi ’ökör’ jelentés, hiszen maguk a *bugá*-t tartalmazó argó szójegyzékek is több olyan adatot őriznek, amelyek az állatot (metonimikusan, metaforikusan) valamilyen tulajdonságról nevezik meg.¹⁰ Természetesen — nem feledve, hogy egy szónak több „gyökere” is lehet: vö. SZILÁGYI N. 1999) — nem zárhatjuk ki teljesen a szó jelentésének alakulásában a kun hatást sem, hiszen MÁNDOKY KONGUR szerint a kunok nyelvi beolvadása csak a 17. század végére, azaz alig száz évvel a zsványnyelv *buga* ’ökör’ szavának felbukkanását megelőzően zárult le (1993: 30). Talán véletlen, talán nem, de mindenképpen említésre méltó a kun hatás lehetőségével kapcsolatosan az is, hogy a *buga*, amely a pásztor szókincséből elsősorban nem az Alföldön ismert (vö. HERMAN 1914: 454), ’ökör’ jelentésben éppen a Nagykunság szomszédságában tűnik föl először.

⁹ MÁNDOKY KONGUR szerint a magyarországi kunban a szónak mind a *buqa* (ez az alak volt — természetesen egy másik törökségi nyelvekből — a magyar *bika* előzménye, vö. LIGETI 1986: 279–80), mind a *búga* változata megvolt (1993: 149).

¹⁰ Ezekben az emlékekben a folyamatos melléknévi igenévből alakult megnevezések a leggyakoribbak (PiarSzőj.: *Csacsogó*, JablSzőj.: *Csatsogó*, ZsivSz.: *Csácsogó*, EgriSzőj.: *Csahogó* ’kutya’, PiarSzőj., ZsivSz., JablSzőj., EgriSzőj.: *Kaparó* ’tyúk’, ZsivSz., JablSzőj.: *Rikkantó* ’kacsa’, EgriSzőj.: *Suszogó* (!) ’disznó’), de egyéb megoldások is akadnak: PiarSzőj., ZsivSz., JablSzőj.: *Füles*, EgriSzőj.: *Füles* ’ló’, PiarSzőj., ZsivSz.: *Piarista*, JablSzőj.: *Piárista* ’pulyka’, PiarSzőj., ZsivSz., EgriSzőj.: *Banya*, JablSzőj.: *Bánya* (!) ’lúd’, PiarSzőj., EgriSzőj.: *Rikkancs* ’kacsa’, PiarSzőj.: *Tapsi füless* ’farkas’.

3. A *bugázik* 'lop' jelentésének kialakulásában a zsványnyelv *buga* 'ökör' szava nem sok segítséget nyújt, ha — és adatok híján nem is igen tehetünk mást — rögtön elvetjük egy **bugázik* 'ökröt lop' → 'lop' jelentésmódosulás lehetőségét.

3.1.1. Vizsgált szavunk eredetének kérdését látszólag sokkal sikeresebben magyarázhatnánk a *buga'* alapszóból és származékaiból. A *bugás* 'tolvaj' esetében például gondolhatunk arra, hogy a *buga'*-nek (a *szem bugája* szerkezeten keresztül) meglévő 'szemgolyó' jelentéséből (PallasLex. III, 807; Tsz. 53, MTsz. I, 190, vö. még ÚMTsz. I, 614) kiindulva egy *buga* > *bugás* 'jó szemű' → 'élelmes' → 'tolvaj' fejlődést feltételezzünk a *szemes* 'jó szemű' → 'élelmes'; a kedvező lehetőségeket (adott esetben tolvajlasi alkalmat) felismerő' jelentésmódosulás mintájára.

3.1.2. Ennél is valószínűbbnek látszik a *bugázik* 'lop' jelentésének a *bugázik* 'magtermést kifej, csépel; a tarlón összeszedett gabona-, illetve a nyüvés után visszamaradt kenderszalakat bugákba, vagyis kis csomókba köti' jelentéséből való magyarázása: 'tállózik' → 'gazdátlan dolgokat felszedetet' → 'lop'.

3.2. Mindezekkel szemben azonban — nem kizárva a 3.1. pontban felvázolt kapcsolódási pontok későbbi jelentésszociáló hatásának lehetőségét sem — úgy vélem, hogy a *bugázik* 'lop' és szócsaládja a 'szarv' jelentésű *bugá'*-ból eredeztethető a legsikeresebben. A szleng asszociációs ugrásaiból eredő bizonytalanság természetesen ebben az esetben is nagy, de talán nem túl merész ötlet a 'szarv' jelentésű *bugá'*-ból egy 'döf, szúr' jelentésű *bugáz* igét feltételeznünk, majd ebből magyarázni a 19–20. század fordulója környékén felbukkanó tolvajnyelvi *bugáz* szót: *Bugazni* 'Megölni [vagy] Keresztül szúrni' (TORONYAI 1862: 31), *bugázni* 'megölni, keresztül szúrni' (JENŐ–VETŐ 1900: 60), *Bugázni* 'megölni, keresztül szúrni' (Államrendőrség 1911: 15), *Bugazni* 'megölni' (Rend 1921: 2).

A 'leszúr, megöl' jelentéstől egyenesen vezet az út a JENŐ–VETŐ-féle (1900: 60) és az államrendőrségi tolvajnyelvi szótárak (1911: 15) *bugázó markhez*, *Bugázó markhez* (azaz *bugázó markec*) 'országúti rabló(gyilkos), útonálló' szavához, és ebből az eltulajdonítást jelentő szerkezetből a *bugáz* '(szekérről, járműről) lop' jelentéséhez.

Mivel a lopás a tolvajnyelv egyik legkiterjedtebb, számos hasonló, ám a beszélők számára mégis jól elkülönülő szinonimával rendelkező attrakciós központja, természetes, hogy egy ebbe a tematikus csoportba bekerülő új szó speciális (és nem általános) jelentést vesz föl. Az országúton járókat kirabló bűnözőket megnevező *bugázó markec* mellett bizonyára létezett egy *bugázik* 'szekéren, kocsin járó kifoszt' szó, amelyből logikusan következik a *bugázik*-nak a 'szekérről, kocsiról lop' jelentésűvé alakulása, majd ebből az 1.1. pontban említett további jelentések létrejötte.

4. A *bugázik* és szócsaládjának szerteágazó jelentéseit a következőképpen foglalhatjuk össze (a szlengszavakat félkövérrel szedtem):

Irodalom

- Államrendőrség 1911 = *A tolvajnyelv szótára*. Kiadja: A Budapesti Államrendőrség Főkapitányságának Bűnügyi Osztálya. Bp., 1911.
- ANDRÁS T. LÁSZLÓ–KÖVECSES ZOLTÁN (1989): *Magyar–angol szlengszótár. (Hungarian–English Thesaurus of Slang)*. Bp.
- BALOGH ZSUZSA (1998): *A berettyóújfalui Arany János Nevelőotthon diáknyelvi szótára*. (Szakdolgozat). Debrecen.
- BENCZE 1998 = [BENCZE IMRE]: Rabszótár. *Börtön Újság*, 7/12 (1998. március 20.): 8
- BOROSS JÓZSEF–SZÜTS [= SZÜTS] LÁSZLÓ (1987): *A mai magyar argó kisszótára*. Bp., é. n.
- C. FEHÉR FERENC (1991): *Szabaddlábon*. H. n. [?Cegléd].
- DAHN, THOMAS C. (1999): *Wörterbuch der ungarischen Umgangssprache (Ungarisch–Deutsch)*. Hamburg.
- EgriSzój. = *Dictionarium Novum in Sede Dominali Episcopali Agriae Die 29 Novemb[ris] conscriptū[m] a latronib[us] interceptis, adhuc in latrocinio suo existentib[us] excogitatū[m]*. In: TAKÁTS, RAPHAËLIS (1811): *Lexicon Ungaricum*. (MTA kézirat-tára: M. Nyelvt. 4-r. 33. sz. 310. levél)
- ÉKsz. = *Magyar értelmező kéziszótár*. Szerk. JUHÁSZ JÓZSEF–SZÖKE ISTVÁN–O. NAGY GÁBOR–KOVALOVSKY MIKLÓS. Bp., 1972.
- ÉrtSz. = *A magyar nyelv értelmező szótára*. I–VII. Főszerk. BÁRCZI GÉZA–ORSZÁG LÁSZLÓ. Bp., 1959–1962.
- EtSz. = GOMBOCZ ZOLTÁN–MELICH JÁNOS: *Magyar etymologiai szótár*. I–II. Bp., 1914–1944.
- EWUng. = *Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen*. I–II. Herausgeber LORÁND BENKŐ. Bp., 1993–1995.
- FAZAKAS ISTVÁN (1991): *Jasszok, zsarók, cafkavágók*. Bp.
- GOMBOCZ ZOLTÁN (1997): *Jelentéstan és nyelvtörténet*. Bp.
- GRÁD ANDRÁS (1988): *Menők, csicskák, vamzerok. (Az aszódi fiúnevelő szubkultúrájáról. Az aszódi fiúnevelő argónyelvi szószedete.)* (Kézirat). Aszód.
- HEINLEIN ISTVÁN (1908): Egri tolvajnyelv a XIX-dik század elejéről. *Magyar Nyelv*, 4: 268–9.
- HELLE ELEONÓRA (1992): *A debreceni diáknyelv szótára*. (Szakdolgozat). Debrecen.
- HERMAN OTTÓ (1914): *A magyar pásztorok nyelvkincse*. Bp.
- HÉZSER JUDIT (1998): *Az egri Szilágyi Erzsébet Gimnázium diáknyelve és szótára*. (Szakdolgozat). Debrecen.
- HOFFMANN OTTÓ (1996): *Mini-tini-szótár. (A mai magyar diáknyelv szinonimaszótára)*. Pécs.
- IMPLÓM JÓZSEF (1972): Szótörténeti adalékok a TESz. első kötetéhez. *Magyar Nyelv*, 68: 332–40.
- JablSzój. = *Annó 1782. Die 17te Aprilis, sub Sedria Districtūs Privilegiatōr[um] Oppidorum Hajdonicalium Causarum Criminalium Revisoria, in Oppido Böszörmény celebrata, Consignatio Terminorum, et Vocum, qvibus Fures Nundinales, vulgō 'Sivány, seu Vásári Tolvaj, in mutuo colloquio, occasione patrandorum furtorum uti consueverunt* (Magyar Országos Levéltár: C 43 – Helytartótanácsi Levéltár – Acta secundum referentes – Sauska – 1782 – Fasc. 62)
- JENŐ SÁNDOR–VETŐ IMRE (1900): *A magyar tolvajnyelv és szótára*. Bp.
- KALCSÓ KRISZTINA (1998): *Az aszódi fiúnevelő intézet szlengszókincse*. (Záródolgozat). Debrecen.
- KÁLNAY GYULA–BENKES JÁNOS (1926): *A tolvajnyelv szótára*. Nagykanizsa.

- KARDOS TAMÁS–SZÜTS LÁSZLÓ (1995): *Diáksóder. (Hogyan beszél a mai ifjúság?)*. Bp., é. n.
- KÁZMÉR MIKLÓS (1993): *Régi magyar családnevek szótára. XIV–XVII. század*. Bp.
- KEPES FERENC (1945): *Amit a detektívnek tudnia kell*. Bp.
- KIS TAMÁS (1991): *Gulyáságyú és soppakanuuna: Folia Uralica Debreceniensia*, 2: 87–95.
- KISS KÁROLY (1963): *A mai magyar tolvajnyelv*. Bp.
- KÖVECSESY ZOLTÁN (1998): *Magyar szlengszótár*. Bp.
- LIGETI LAJOS (1986): *A magyar nyelv török kapcsolatai a honfoglalás előtt és az Árpád-korban*. Bp.
- MÁNDOKY KONGUR ISTVÁN (1993): *A kun nyelv magyarországi emlékei*. Karcag.
- MTsz. = *Magyar tájszótár*. I–II. Szerk. SZINNYEI JÓZSEF. Bp., 1893–1901.
- NAGY F. (1980): *Magyar zsargon (tolvajnyelv) szótár*. H. n.
- NAGY SÁNDOR (1970): Zsivány nyelv a XVIII. században. *Múzeumi Kurír*, 2. sz. 34–6.
- NéprLex. = *Magyar néprajzi lexikon*. I–V. Főszerk. ORTUTAY GYULA. Bp., 1977–1982.
- NOCHTA RITA (1996): *A budapesti motoros rendőrök szlengje (1995–1996)*. (Szakdolgozat). Debrecen.
- PallasLex. III. = *A Pallas nagylexikona III*. Bp., 1893.
- PiarSzőj. = *Lingva idiotica furum Complurium in una Societate et ingenti Banda Constitutorum per Captivum Eppälem Joannem Kovács asylantem dicita. 28° 9^{bris} 1775*. (Budapesti Piarista Levéltár: Varia For. 20. Fasc. 1/16 [V407]).
- RÁZSÓ LAJOS–NAGY LÁSZLÓ (1928): *Vad és vadászat*. Bp.
- Rend 1921 = A „linkek” nyelvén: *A Rend*, 1/33 (1921. december 23.): 2.
- SCHRAMM FERENC (1962): Egy 1775-i tolvajnyelvi szójegyzék. *Magyar Nyelv*, 58: 107–9.
- SZABÓ EDINA (2003): *A mai magyar börtönszleng és szótára*. (Szlengkutatás 5.) Debrecen. (Megjelenés előtt).
- SZILÁGYI N. SÁNDOR (1997): *Hogyan teremtsünk világot? (Rávezetés a nyelvi világ vizsgálatára)*. Kolozsvár.
- SZILÁGYI N. SÁNDOR (1999): A szent mókus, avagy a módszer buktatói. In: *Tűzcsiholó. (Írások a 90 éves Lükő Gábor tiszteletére)*. Szerk. POZSGAI PÉTER. Bp. 345–65.
- SZIRMAY ISTVÁN (1924): *A magyar tolvaj nyelv szótára*. Bp., é. n.
- SzlSzőt. (1998): *Szleng szótár. (Magyar–angol)*. [A külső borítón: *Szlengszótár diákoknak*]. (Puska-sorozat diákoknak). H. n. Laude Kiadó.
- TESz. = *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*. I–IV. Főszerk. BENKŐ LORÁND. Bp., 1967–1984.
- THOMANN MÓNICA–TÓTH KORNÉLIA (1994): *Magyar diákszótár (1965–1980)*. Bp.
- TORONYAI 1862 = *A rablóknak, tolvajoknak és kozákoknak együttvaló hamis és zavaros beszédeik, hasonlóan hamis és titkos cselekedeteik felfedezéseül összeiratott és kiadattott a köznépnek ovakodási hasznára, és a rossz emberektől való őrizkedéseikre* TORONYAI KÁROLY által Békés Csabán. Pest.
- Tsz. = *Magyar tájszótár*. Kiadta a Magyar Tudós Társaság. Buda, 1838.
- ÚMTsz. = *Új magyar tájszótár*. Főszerk. B. LŐRINCZY ÉVA. Budapest, 1979–.
- VELKEI LÁSZLÓ (é. n.): *Zsiványszótár*. (Kézirat). Győr.
- VÖDÖR, Vagány Feri szenzációs újévi nyilatkozata: *Népszava*, 74/11 (1946. január 13.): 8
- ZOLNAY VILMOS–GEDÉNYI MIHÁLY (1996): *A régi Budapest fattyúnyelvben*. Bp.
- ZsivSz. = *Zsivány Szók* (Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Hajdúböszörményi Fióklevéltára: IV. A. 505/e. 7. csomó. 1776. Fasc. J. N°. 14/17.)